

บทที่ ๕

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

แผนงานวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมและกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อศึกษามิติทางสังคมวัฒนธรรมและกฎหมาย เพื่อให้ชุมชนตระหนักรู้ภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้วัตถุประสงค์หลักบรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องหาแนวทางที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่กำลังจะสูญหาย โดยการสืบทอดความเชื่อพิธีกรรมปรับประยุกต์ใช้คุณค่าทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด แผนงานวิจัยนี้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ เป็นยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาค ตามกลยุทธ์การวิจัยที่ ๒ การยกระดับความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณีและกฎหมาย โดดเด่นด้วยภูมิปัญญา ผสมผสานความเชื่อและการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสู่คุณภาพการท่องเที่ยวท้องถิ่นภาคเหนือให้สมดุลและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แผนงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการเขียนสรุปรายงานการวิจัยให้แหล่งทุนและนักวิชาการเป็นผู้อ่านผลงานวิจัยโดยจะเสนอข้อค้นพบที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะขยายผลข้อค้นพบทางวิชาการให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เริ่มจากสรุปความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัยครั้งนี้ คือ สภาพสังคมวัฒนธรรมและกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง กำลังประสบปัญหาวิกฤตทางด้านวัฒนธรรมดนตรีไทลื้อ ความเชื่อในพิธีกรรมของกะเหรี่ยงกำลังจะสูญหาย กฎหมายบ้านเมืองไม่มีผลบังคับใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งนี้เป็นเพราะการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกวันและต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีเป็นปัญหาและสาเหตุสำคัญของการดำรงอยู่หรือการสูญหายของวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและกะเหรี่ยงในเวลาเดียวกันวิถีชีวิตการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การแต่งงาน การประกอบอาชีพ ของชาวไทลื้อและกะเหรี่ยง ต้องประพฤติปฏิบัติอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับกฎหมายจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือกฎหมายหมู่บ้านซึ่งถูกทับซ้อนด้วยกฎหมายบ้านเมือง

เมื่อรัฐบาลประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญและหรือกฎหมายลูกได้แก่ กฎหมายพระราชบัญญัติ และพระราชกฤษฎีกาต่าง ๆ ย่อมมีผลใช้บังคับกับกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย แม้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือบุคคลที่ยังไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมายไทยแต่มีภูมิลำเนาอยู่ในรัฐไทยก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายไทยด้วย ในทางปฏิบัติพบว่า แนวทางการบังคับใช้กฎหมายกับกลุ่มชาติ

พันธุ์ ยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นธรรมต่อประชาชนชายขอบซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่สูงห่างไกล ความเจริญ มีอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร ทางคมนาคมเป็นดินลูกรังมีสภาพเป็นหลุมเป็นบ่อ คนกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ อ่านหนังสือไทยไม่ออก เขียนหนังสือไทยไม่ได้ กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าข้าราชการไทยไว้ใจไม่ได้ ชอบใช้อำนาจบีบบังคับเรียกรับผลประโยชน์ที่มีควรได้ ชาวกะเหรี่ยงขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องกฎหมาย คิดว่ากฎหมายเป็นเรื่องไกลตัว มองไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย จึงมีมุมมองด้านหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพของพลเมืองไทยในทางลบเสมอ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐ มีความพยายามจะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องโดยภาครัฐทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือ เทศบาลตำบลได้ลงพื้นที่พบปะกับประชาชนเพื่อประชาสัมพันธ์ชี้แจงนโยบายการพัฒนาประเทศ แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากความคิดเห็นและความเข้าใจในหลักการหรือเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะนำมาบังคับใช้ไม่ตรงกัน ทั้งในระหว่างกลุ่มคนผู้เป็นจำเลยของสังคมและกลุ่มข้าราชการที่เป็นผู้กล่าวหาและเป็นผู้ถือกฎหมายอยู่ในมือ พร้อมทั้งจะแจ้งฐานความผิดให้ประชาชนผ่านกระบวนการใช้อำนาจดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ดีความข้อบัญญัติกฎหมายไม่ตรงกัน เนื่องจากในสภาพบริบทด้านพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนวิธีการจัดการกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายนั้น ไม่อาจนำยุทธวิธีตามประมวลวิธีการพิจารณากฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งที่มีอยู่ไปใช้ได้ในทุกท้องที่ทั่วไทย ให้สอดคล้องตามหลักปรัชญากฎหมายมหาชน เนื่องจากความแตกต่างของข้อเท็จจริงและเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์ ความเชื่อและพิธีกรรมที่แอบอิงกับทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นกฎหมายลายลักษณ์อักษรของรัฐจึงยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติใช้อย่างยุติธรรม หรือเป็นธรรมและทั่วถึงกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและกะเหรี่ยง

ชุดโครงการวิจัยซึ่งเป็นหน่วยย่อยของแผนงานวิจัยกรณีศึกษาวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ผลการบังคับใช้กฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและกะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๓ ชุดโครงการวิจัย ได้แก่ แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรม สภาพการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ทางความเชื่อพิธีกรรมและกฎหมาย มีวัตถุประสงค์รองเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรม ความเชื่อและการยอมรับผลการใช้บังคับของกฎหมายต่อกลุ่มชาติพันธุ์ว่า เมื่อรัฐออกกฎหมายมาแล้วสามารถนำไปใช้บังคับต่อกลุ่มชาติพันธุ์ได้สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่ กลุ่มชาติพันธุ์ยอมรับที่จะปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐมากน้อยเพียงใด เนื่องจากวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในอดีตอยู่กับป่า ใช้ประโยชน์จากป่าและฟื้นฟูป่าไปพร้อม ๆ กัน มีความแตกต่างจากสิ่งที่ยกกฎหมายบัญญัติอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงสามารถดำรงชีวิตอยู่ในฐานะที่เป็นคนไทย จำเป็นต้องปรับปรุงวิถีชีวิตดั้งเดิมปรับตัวให้

เข้ากับสังคมใหม่หาแนวทางอยู่ร่วมกับกฎหมายของประเทศไทยและกลายเป็นประชาชนชาวไทยอย่างสมบูรณ์

๕.๑ บทสรุปแผนงานวิจัย วัฒนธรรมและกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งออกตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยภาพรวมสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ๙ ประเด็น

๕.๑.๑ สรุปผลการศึกษามิติทางสังคมวัฒนธรรมและกฎหมายกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลสะเมิงใต้

๕.๑.๒ สรุปผลการศึกษาภัยคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรมและการบังคับใช้กฎหมาย

๕.๑.๓ สรุปผลการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีและประเพณีชาติพันธุ์ไทลื้อ

๕.๑.๔ สรุปผลการศึกษาวัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

๕.๑.๕ สรุปผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ทางความเชื่อและพิธีกรรมกะเหรี่ยง

๕.๑.๖ สรุปผลการศึกษาวัฒนธรรมจารีตประเพณีกฎระเบียบหมู่บ้านกะเหรี่ยง

๕.๑.๗ สรุปผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านกฎหมายของชาวกะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้

๕.๑.๘ สรุปผลการศึกษาแนวทางการใช้บังคับกฎหมายกับกลุ่มชาติพันธุ์ในทางปฏิบัติ

๕.๑.๙ สรุปผลการศึกษาการเพิ่มความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

๕.๑.๑ สรุปผลการศึกษามิติทางสังคมวัฒนธรรมและกฎหมายกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลสะเมิงใต้

มิติทางสังคมวัฒนธรรมและกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลสะเมิงใต้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ หน่วย ได้แก่

๑) สถาบันสังคม คือหน่วยหลักที่ประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ ของวัฒนธรรมที่สมาชิกยึดถือร่วมกัน เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันการศึกษา การแพทย์และสาธารณสุข สถาบันสังคมถือว่าเป็นหัวใจของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากการใช้ชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา มนุษย์ควรเข้าใจว่า เราไม่ควรจะแยกแยะสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ในสังคมดั้งเดิม มนุษย์มีวิธีการผลิต

แบบล่าสัตว์และเก็บอาหาร ผู้หญิงเป็นฝ่ายเก็บอาหารและผู้ชายจะทำหน้าที่ล่าสัตว์ การแบ่งแยกงานในทำนองนี้ มิได้เป็นเพราะผู้ชายมีร่างกายที่แข็งแรงกว่าแต่เป็นเพราะว่าผู้หญิงต้องใช้เวลาอยู่กับลูกในขณะที่ผู้ชายสามารถเดินทางไกลและจากบ้านได้เป็นระยะเวลานาน

๒) วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือ วัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ วัฒนธรรมประเภทนี้มี ๕ ประเภทย่อย ได้แก่

๒.๑) ศาสนา ในหลักศาสนาจะมีข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติต่าง ๆ ที่เรียกว่า เบญจศีล และเบญจธรรม เบญจศีลหมายถึงข้อควรงดเว้น ควรละ ควรเลิกกระทำ เบญจธรรม หมายถึงการกระทำความดี ๕ ประการที่ควรเริ่มคิด เริ่มทำ หมั่นเพียรประพฤติปฏิบัติ ตั้งใจรักษาธรรม เช่น ศาสนาพุทธมีศีล ๕ ที่ห้ามฆ่าสัตว์พุดบด ลักทรัพย์ ผิดประเวณี ดื่มของมึนเมา มีเบญจธรรม ๕ ให้มีเมตตากรุณา คือความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีสัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพหาเลี้ยงชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีกามสังวร คือ การควบคุมกิเลส ตัณหา ความต้องการอยากได้ อยากมี และอยากเป็นให้พอดี เป็นปกติสุข มีสัจจะ คือ การพูดความจริง ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา พูดแล้วทำ มีสติสัมปชัญญะ คือ ความระลึกได้ และเล็งเห็นผลในการกระทำ ห้ามตนเอง หยุดตนเองได้ เป็นผู้สมควรแก่การกราบไหว้อย่างยิ่ง หลักธรรมทางศาสนาพุทธจึงเป็นกฎหมายทางจิตวิญญาณ ช่วยควบคุมทางสังคมที่สำคัญมาก

๒.๒) ความเชื่อทางสังคม คือระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของคนในสังคม เช่น ในสังคมไทยมีความเชื่อ นรก สวรรค์ บุญ บาป การทำบุญ ช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในระเบียบวินัย มีหิริ คือ ความละอาย มีโอตัมปะคือ ความเกรงกลัวต่อผลการกระทำบาปกรรม ปัจจุบันความเชื่อมั่นในศาสนา ความเชื่อมั่นในคำสั่งสอนของผีบรรพบุรุษกำลังสูญหายไป สังคมวัฒนธรรมใดไร้ซึ่งความเชื่อทางสังคมที่ดำรง ความเสื่อมทรามย่อมเกิดในประเทศ

๒.๓) ค่านิยม คือมาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อสิ่งใดมีค่า คนก็อยากมีอยากเป็นอยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคม ทำให้เกิดควมมีระเบียบในสังคม เช่น ค่านิยมของสังคมไทยในอดีต ๑๒ ประการ ได้แก่

- (๑) ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาและนับถือผี
- (๒) เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม นรก สวรรค์
- (๓) เชื่อในเรื่องวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ
- (๔) ยกย่องระบบศักดินา
- (๕) เคารพผู้อาวุโส
- (๖) มีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ
- (๗) เชื่อถือโชคกลาง

(๘) ต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม

(๙) ยึดมั่นในจารีตประเพณี

(๑๐) นิยมอำนาจและบารมี

(๑๑) ชอบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

(๑๒) พึ่งพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

๒.๔) ประเพณี แต่ละสังคมมีประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ประเพณีจึงเป็นเสาหลักของสังคมวัฒนธรรม เช่น ประเพณีความเชื่อ การแต่งกาย ภาษาพูด และประเพณีการต้อนรับ ถ้าสังคมเล็กกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมหรือของสังคมเชื้อชาติต่าง ๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นติดอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะแต่จะไม่ยอมสูญเสียสิ่งที่ดีงาม

๒.๕) กฎหมาย คือ มาตรการควบคุมทางสังคมโดยตรง กฎหมายมีความสำคัญมากในสังคมสมัยใหม่ เพราะว่า เป็นข้อตกลงที่ทำให้เกิดความระเบียบเรียบร้อยในสังคมได้เป็นอย่างดี ย้อนกลับไปในอดีต เมื่อสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ยังเป็นสังคมเผ่า จะมีผู้ควบคุมกฎและตัดสินความผิดของสมาชิกที่ฝ่าฝืนกฎที่เป็นจารีตประเพณี กฎหมายหมายในปัจจุบันเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นกฎหมายที่สถาบัน หรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือที่เกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับรัฐ.

๓) ศิลปะ คือการสร้างสรรคผลงานในด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ทัศนกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์และวรรณกรรม

๔) ภาษา คือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารติดต่อกัน ภาษาในที่นี้หมายถึง ภาษาพูด ภาษาเขียนรวมทั้งกิริยาท่าทางต่าง ๆ ด้วย

๕) พิธีกรรม คือ กิจกรรมที่กระทำอย่างมีขั้นตอนเพื่อบูชา สวดอ้อนวอน ถวายสิ่งของ เป็นเครื่องบดพิลต่อเทพ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ วิญญาณของบรรพบุรุษ

จากลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ๕ ประการของมิติทางสังคมวัฒนธรรมดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหาทางสังคมวัฒนธรรมดนตรี ประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมตลอดจนผลการบังคับใช้กฎหมายต่อกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลสะเมิง สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีทางวัฒนธรรม ที่อธิบายว่า สังคมวัฒนธรรมควรมีการสร้างสรรค มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คุณค่าและประโยชน์ของประเพณี เลือกที่จะรับ และเลือกที่จะให้สิ่งที่ดีงามแก่กลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเช่น คนเมือง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กฎหมายกับคนชนบท เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักใน

คุณค่าของวัฒนธรรมและกฎหมายท้องถิ่นร่วมกัน รวมทั้งการรับรู้เท่าทันต่อวัฒนธรรมและกฎหมายแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน และอาจเป็นภัยอันตรายคุกคามต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ได้

๕.๑.๒ สรุปผลการศึกษากิจกรรมจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ พิธีกรรมและการบังคับใช้กฎหมาย

วัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากความคิดเชื่อ การกระทำ การตัดสินใจของสถาบัน องค์กร กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศิลปะ ภาษา และพิธีกรรม ไปตามกาลเวลา สภาพการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นปัญหาที่มนุษย์ประสบอยู่ในสังคมเป็นประจำทุกวันบางครั้งก็รู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น บางครั้งก็ตระหนักรู้ถึงพิษภัยอันตรายจากการยอมรับและยึดถือเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ประกอบกับมนุษย์มีความต้องการจะปรับปรุงวิถีชีวิตของตนเองและครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมจึงตัดสินใจยอมรับประโยชน์ที่ได้รับจากวัฒนธรรมบริโภคนิยม จะเห็นว่าวัฒนธรรมกับสังคมต้องไปด้วยกันเสมอ มีผลเกี่ยวเนื่องกัน โดยเฉพาะในระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็มีความสัมพันธ์กันทางด้านโครงสร้างของสังคมด้วย เช่นการรับเอาแบบอย่างชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องอาหารการกินแบบจีน การแต่งกายแบบสากล การพักผ่อนหย่อนใจเล่นกีฬา โดยสิ่งเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นพิษภัยมากนัก เว้นเสียแต่ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลายรูปแบบนั้น มีผลสะท้อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของบุคคลแตกต่างไปจากที่เคยเป็นอยู่มาแต่เดิม เช่นวัฒนธรรมการทำงานของพ่อแม่ที่ต้องเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและทอดทิ้งให้ลูกหลานอยู่กับตายาย ชีวิตของเด็กย่อมขาดความอบอุ่น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและกะเหรี่ยงมีความสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติเป็นพี่น้องใกล้ชิด ครอบครัวอบอุ่น มีความรักสามัคคีร่วมด้วยช่วยกันในการทำงาน เช่น การลงแขกทางการเกษตร การสร้างถนน การทำฝายกันน้ำ แต่เมื่อมีเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลเข้ามาช่วยในการทำงาน ความสัมพันธ์ของคนในสังคมก็ลดน้อยลง ในอดีตความเชื่อเรื่องสร้างบ้านมีความเหมาะสมกับธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทิศทางของแสงแดดและสายลม ต่อมาความเชื่อเลียนแบบตะวันตกสร้างบ้านที่ปิดทึบ เมื่ออากาศร้อนก็จำเป็นต้องพึ่งเครื่องปรับอากาศ เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมก็เปลี่ยนไปด้วย เช่น การละเล่นไล่ชิงช้าในอดีตของชาวกะเหรี่ยง ทำให้คนมีความสัมพันธ์กันนำไปสู่การแต่งงานสร้างครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากการละเล่นของคนในยุคประเทศไทย ๔.๐ ที่นิยมเล่นเกมสื่การพนันออนไลน์นำไปสู่การทำลายชีวิตตนเองและครอบครัว

๕.๑.๓ สรุปผลการศึกษาวัฒนธรรมดนตรีและประเพณีชาติพันธุ์ไทลื้อ

๑) กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและกะเหรี่ยงในพื้นที่ตำบลสะเมิงใต้ มีประชากร ๒๓, ๓๗๕ คน จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น ๗,๖๕๐ ครัวเรือน

๒) ตำบลสะเมิงใต้ มีจำนวน ๑๑ หมู่บ้าน หมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ศึกษาได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านแม่สาบ หมู่ที่ ๖ บ้านแม่ลานคำ หมู่ที่ ๑๑ บ้านป่าคา

๓) หมู่ที่ ๑ บ้านแม่สาบ ก่อตั้งขึ้นมานานมากกว่า ๒๐๐ ปี มีครัวเรือน ๓๒๗ ครัวเรือน อาศัยอยู่ในพื้นที่ ๔๐๐ ไร่ ประชากรทั้งสิ้น ๙๑๙ คน แบ่งเป็นชาย ๔๔๙ คน และหญิง ๔๗๐ คน ชาวไทลื้อส่วนใหญ่อ่านเขียนและคิดเลขได้ โรงเรียนแห่งแรกอาศัยศาลาวัดแม่สาบเหนือ สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖

๔) ยุควัฒนธรรมประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๐) รัฐบาลให้งบประมาณสร้างโรงเรียนจำนวน ๑ หลังในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ แสดงว่ามีระบบการเรียนการสอนหนังสือไทยลื้อมากกว่า ๓๐ ปีแล้วคนไทลื้อส่วนใหญ่จึงมีโอกาสเล่าเรียนและจบการศึกษาภาคบังคับ คิดเป็นร้อยละ ๘๖ จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโทคิดเป็นร้อยละ ๑ จบปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ ๑๘ นับถือศาสนาพุทธและยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ ผีเสื้อบ้าน ผีเมือง ซึ่งเป็นผีที่ช่วยคุ้มครองให้เกิดความสงบสุข อาชีพส่วนใหญ่ คือ เกษตรกรรม มีการปลูกพืชหมุนเวียนตลอดปีในที่ดินเพาะปลูก ๑๒๐๐ ไร่

๕) ยุควัฒนธรรมเย็น (พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๒๐) กิ่งอำเภอสะเมิงมีนายสุนทร คำซู ซึ่งเป็นปลัดอำเภอนักพัฒนาได้ประชุมผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านขอความร่วมมือทำถนนจากอำเภอแม่มริมเข้ามาที่กิ่งอำเภอสะเมิงอีกทั้งได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการในจังหวัดเชียงใหม่การสร้างถนนจึงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีหลังจากนั้น มีนายชุมพล โภคกุลมาดำรงตำแหน่งนายอำเภอในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๐ มีการสร้างโรงเรียนเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กปัจจุบันคือโรงเรียนสะเมิงพิทยาคม วิถีชีวิตของคนหมู่บ้านแม่สาบก่อนที่จะมีถนนเชื่อมต่อไปยังตัวอำเภอสะเมิง อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะการดำเนินชีวิตของชาวไทลื้อจะเป็นแบบพออยู่พอกิน และพึ่งพาอาศัยกัน เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวไทลื้อจะรักษาด้วยยาสมุนไพร ใช้หลักความเชื่อเรื่องผี ใช้คาถาในการเสกเป่า บำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ในยุคนี้นชาวไทลื้อได้รับการกล่าวขวัญว่ามีข้าวมากที่สุดในอำเภอสะเมิง ฉะนั้นหากหมู่บ้านใดมีข้าวไม่พอกินในรอบหนึ่งปี ก็จะมาขอซื้อข้าวจากบ้านแม่สาบ ชาวไทลื้อได้ชื่อว่ามีวัฒนธรรมเย็น เนื่องจากเป็นคนมีจิตใจอ่อนโยนเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เป็นแหล่งวัฒนธรรมเย็น ผู้เข้ามาพึ่งพาได้ดับทุกข์ร้อน เป็นคนมีเย็นมีความละเอียดอ่อนในการปลูกข้าวได้ข้าวคุณภาพดี เป็นเกษตรกรประณีต ใส่ใจทุกขั้นตอนในการผลิต

๖) ยุควัฒนธรรมอุตสาหกรรม (พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๔๐) หลังจากมีถนนที่สามารถติดต่อกับอำเภอและจังหวัดได้แล้ว ความเจริญแบบเมืองหลักและระบบสาธารณูปโภคเริ่มเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวไทลื้อมีความสะดวกสบายมากขึ้น มีไฟฟ้าและน้ำประปา สังคมวัฒนธรรม ความเชื่อพิธีกรรม กำลังถูกคุกคามโดยไม่รู้ตัว เป็นภัยเงียบแต่เกิดผลดีในด้านเศรษฐกิจ จากความเชื่อดั้งเดิมที่ทำการเกษตรเพื่อยังชีพ เปลี่ยนมาเป็นเกษตรเพื่อทำการค้า เป็นหน่วยระบบการผลิตวัตถุดิบเพื่อส่งป้อนโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การทำไร่ฮ้อย ไร่ฝ้าย ไร่ยาสูบ ไร่กระเทียม ไร่สับปะรด เป็นต้น ทั้งนี้

การคมนาคมขนส่งที่ดีทำให้มีสินค้าสำเร็จรูปจากภายนอกกลับเข้ามาขายในบ้านแม่สาบมากขึ้น ชาวไทลื้อเริ่มยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม ซื้อมอเตอร์ไซด์ รถยนต์ ผู้หญิงนิยมซื้อเสื้อผ้าใยสังเคราะห์แต่งกายตามแฟชั่นคนตะวันตก เลิกปลูกฝ้าย เลิกทอผ้า เลิกประเพณีแอ่วสาว เลิกการขับลื้อเกี้ยวสาว เลิกเป่าปี่ก้อยประกอบการขับลื้อ เลิกประเพณีแต่งกายชุดไทลื้อ ด้วยเหตุนี้การสืบสานวัฒนธรรมการทอผ้า วัฒนธรรมดนตรี (การขับลื้อ) เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ จากยุคอดีตมาสู่ยุคปัจจุบัน การศึกษาได้เปลี่ยนวิถีชีวิตวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ของคนรุ่นใหม่ให้คิดและทำแบบคนเมือง ชื่นชอบวิธีการตัดสินความถูกและผิดตามกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ที่เข้ามาทดแทนความละอายและเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่จะไม่ทำความผิดตามคำสอนทางพุทธศาสนา ระบบความคิดวิทยาศาสตร์เข้ามาครอบงำความคิดเชื่อ วัฒนธรรมความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทลื้อกำลังจะสูญหาย

๓) ยุควัฒนธรรมดิจิทัล (พ.ศ.๒๕๔๑-๒๕๖๐) เป็นยุคที่ประเทศไทยได้ก้าวอย่างเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๗ หลังจากนั้นกาลเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว จากอดีตมาสู่ยุคปัจจุบัน นับรวมได้มากกว่า ๖๐ ปี เป็นยุคที่ประชาชนชาวบ้านในยุคบุกเบิก ทายาททางภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องเกษียณอายุอำลาจากวงการ บางคนล้มหายตายจากไปแล้ว บางคนอยู่รอวันตายเหมือนไม้ใกล้ฝั่ง ในรอบ ๖๐ ปีนี้ชาวไทลื้อมีวิถีชีวิตที่คล้ายกับสังคมเมืองหลวงมากขึ้น อำนาจเงินเข้ามามีบทบาทสำคัญ เครื่องอำนวยความสะดวกสบายกลายมาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ต้องใช้หยาดเหงื่อและเงินตราไปแลกสิ่งของสนองตัณหาวัฒนธรรมบริโภคนิยม ชีวิตของชาวไทลื้อกำลังติดอยู่ในกับดักของวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์หรือวัฒนธรรมไร้พรหมแดน เด็กชาวไทลื้อเมื่อเข้าโรงเรียนจะใช้ภาษากลางในการสื่อสารระหว่างครูกับนักเรียนและใช้ภาษาไต (ภาษาเมือง) ระหว่างเพื่อน พ่อแม่เองก็พูดภาษาเมืองกับลูก ทำให้ภาษาลื้อที่เคยใช้ในอดีตหายไปจากการดำเนินชีวิตของเด็กชาวไทลื้อ ปัจจุบันฐานะทางเศรษฐกิจของชาวไทลื้อค่อนข้างดี ทำให้นิยมส่งลูกหลานไปเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เมื่อลูกหลานเรียนจบแล้ว จะทำงานอยู่ในตัวเมือง ดังนั้นเราจึงพบว่าในหมู่บ้านแม่สาบมีแต่ผู้สูงอายุอยู่เฝ้าบ้านกับหมา กระแสสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพราะการแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตก การยอมรับวัฒนธรรมบริโภคนิยม การยึดถือวัฒนธรรมโลกไร้พรหมแดน ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทลื้อที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นตัวตนของคนมีอารยธรรม จิตใจมีความเจริญองงามมีความรู้รักสามัคคี มีน้ำใจรู้จักกอบกู้ สังคมจึงอยู่เย็นเป็นปกติสุข แต่ ปัจจุบันคนไทลื้อเปลี่ยนจากคนที่เป็นพวกธรรมชาตินิยมหรือจิตนิยม กลายเป็นพวกวัตถุนิยม บริโภคนิยม ชื่นชอบการแข่งขันเป็นผู้นำ คิดหาวิธีการเอาตัวรอดเอาเปรียบทุกรูปแบบเพื่อชัยชนะ เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีความคิดเชื่อ ภาษาพูด การแต่งกายและประเพณีการต้อนรับ ทศนคติของคนรุ่นใหม่ที่ถูกชี้นำและควบคุมโดยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ สะท้อนให้เห็นรากเหง้าของปัญหาทางวัฒนธรรมดนตรี ความเชื่อทางพิธีกรรม ความศรัทธาต่อหลักกฎหมายที่กล่าวว่า “กฎหมายมีไว้

สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน” สอดคล้องกับหลักปรัชญาที่กล่าวว่า “การปกครองที่ดีที่สุด คือ การไม่มีระบอบการปกครอง” หรือ “วิธีการตัดสินที่ยุติธรรมที่สุด คือ ตัดสินด้วยใจที่มีความสงบสุข” ปัญหาความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมและกฎหมายของคนไทยที่กำลังก่อตัวขึ้นในชาติพันธุ์ที่เรียกร้องความทันสมัยทัดเทียมตะวันตก สมควรได้รับการหยิบยกขึ้นมาเป็นปัญหาการวิจัยและค้นหาแนวทางฟื้นฟูวัฒนธรรม การอนุรักษ์ความเชื่อทางพิธีกรรมและการปฏิรูปกฎหมายที่เป็นธรรมเพื่อความอยู่รอดของชาติ เพราะว่า ถ้าความเชื่อของคนไทยเปลี่ยนไปในที่สุด จะสิ้นชาติสิ้นแผ่นดินแล้วเราจะร้องเพลงไทยให้ใครฟัง

๕.๑.๔ สรุปผลการศึกษาวรรณกรรมความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

๑) หมู่ ๖ บ้านแม่ลานคำมี ๕ หย่อมบ้าน ได้แก่ ๑ บ้านสบลาน ๒ บ้านใหม่ ๓ บ้านห้วยยาไซ ๔ บ้านห้วยเอี้ย ๕ บ้านแม่ลานคำ มีประชากรทั้งสิ้น ๔๐๐ คน ประชากรชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและยังคงนับถือผีบรรพบุรุษ ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ไม่เรียนหนังสือ ไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ มีเพียงเยาวชนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาเท่านั้น ทำให้ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแม่ลานคำ หมู่ ๖ ยังคงความเชื่อดั้งเดิมไว้ได้มากเพราะไม่ถูกรอบงำทางความคิดสมัยใหม่ การใช้ชีวิตประจำวัน จึงไม่มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นข้อห้ามปฏิบัติและมีบทลงโทษ แต่ยังคงมีกฎระเบียบหลายอย่าง ที่เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเป็นจารีตประเพณี และยังคงอยู่ในรูปของความเชื่อดั้งเดิมที่ถ่ายทอดกันต่อมาด้วยการบอกเล่าจากรุ่นพ่อแม่สู่รุ่นลูกหลาน เช่น ความเชื่อและพิธีกรรมป่าสะดือ ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่ลานคำจะไม่ตัดไม้ที่มีพิธีผูกกระเพราะต้นไม้เป็นที่พักพิงทางวิญญาณของเจ้าของรก และมีข้อห้ามที่เกิดจากผู้นำชุมชนเป็นข้อตกลงที่เกิดจากสัญญาประชาคม เช่น การห้ามจำหน่ายยาเสพติด ห้ามจับปลาบริเวณต้นน้ำ เพื่อความสงบสุขของส่วนรวม เป็นต้น

๒) หมู่ ๑๑ บ้านป่าคำมี ๓ หย่อมบ้าน ได้แก่ ๑.บ้านปากนอก ๒.ปากคาโน ๓.บ้านแม่โหมโก้น มีประชากรทั้งสิ้น ๑๐๐ คน ประชากรชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่เปลี่ยนใจไปนับถือศาสนาคริสต์ที่สอนให้เชื่อว่าชาวกะเหรี่ยงควรแยกความเชื่อในจารีตประเพณีดั้งเดิมออกจากกฎระเบียบที่หมอผี “จิโซ” เป็นผู้กำหนดข้อห้าม จึงมีการสร้างกฎระเบียบที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมาทดแทน มีรายละเอียดดังนี้

- (๑) ห้ามผู้ใดขับรถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือในเขตชุมชน
- (๒) ห้ามผู้ใดจำหน่ายเหล้า สิ่งเสพติดทุกชนิด โดยเด็ดขาด
- (๓) ห้ามตัดไม้ในเขตอนุรักษ์และป่าต้นน้ำ โดยเด็ดขาด
- (๔) ห้ามผู้ใดทะเลาะวิวาทในหมู่บ้านเขตชุมชนเด็ดขาด
- (๕) ห้ามทิ้งขยะตามข้างถนน ในแม่น้ำลำคลอง โดยเด็ดขาด
- (๖) ห้ามจุดไฟเผาป่าในเขตบ้านปากคา โดยเด็ดขาด

๓) วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ยังมีความเชื่อและพิธีกรรมสืบทอดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

(๑) ด้านภาษา กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ยังคงพูดภาษาตนเองและใช้สื่อสารทุกวัน

(๒) การแต่งกาย พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว ากส่วนมากจะสวมใส่เสื้อผ้าตามสมัยนิยม แต่จะแต่งกายในชุดกะเหรี่ยงเมื่อไปร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ หรือในโอกาสสำคัญ

(๓) ลักษณะการสร้างบ้านเรือน มีการสร้างบ้านถาวร ส่วนที่เป็นครัวจะแยกออกจากตัวบ้านเพื่อใช้ในพิธีกรรมเมื่อผู้หญิงเสียชีวิตก่อนผู้ชาย และลักษณะบ้านที่ไม่เปิดหน้าต่าง ถึงแม้ว่าโครงสร้างบ้านจะมีหน้าต่างก็ตาม

(๔) สภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พบว่า มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างอย่างช้า ๆ มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

(๕) ด้านการสืบทอดพิธีกรรม พบว่า ชาวกะเหรี่ยงที่ยังนับถือผีบรรพบุรุษส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อและเข้าร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ สำหรับพิธีกรรมที่พบจะมีทั้งพิธีกรรมปิด ได้แก่ พิธีเฮาะบ๊ะเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดตระกูลทางฝ่ายหญิงเท่านั้น ไม่สามารถให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมพิธีกรรมนี้ได้ ส่วนพิธีกรรมเปิดเป็นพิธีกรรมที่สามารถให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมในพิธีกรรมได้ เช่น พิธีผูกข้อมือ พิธีแต่งงาน พิธีเลี้ยงผีฝ่าย เป็นต้น

(๖) ด้านความเชื่อ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่นับถือผีบรรพบุรุษ ผีไร่ ผีนา ผีฝ่ายน้ำ และผีป่า ยังคงความเชื่อเกี่ยวกับภูต ผี จิตวิญญาณไว้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนั้นยังเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามต่าง ๆ ที่ไม่ควรปฏิบัติเพราะจะทำให้ผีโกรธและจะถูกลงโทษหรือทำร้ายให้เจ็บป่วย

๕.๑.๕ สรุปผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ทางความเชื่อและพิธีกรรมกะเหรี่ยง

๑) การเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ทางความเชื่อและพิธีกรรมมีผลต่อความเข้มแข็งและสงบสุขของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงได้เปลี่ยนจากการนับถือผีเป็นนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งมีคำสอนที่ตรงกันข้ามกับความเชื่อและพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาทำให้มีผลกระทบไปถึงสภาพธรรมชาติที่มีความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย เช่น ป่าไม้ และสัตว์ป่า ที่คนกะเหรี่ยงเคยดูแลรักษา ไม่ทำร้ายสัตว์และไม่ยอมให้ใครนำซากสัตว์ป่าที่ตายแล้วเข้ามาในเขตหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าศาสนาพุทธจะมีพิธีบวชป่าและศาสนาคริสต์มีการทำพิธีสวนเอเดนเพื่อประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง แต่ความเชื่อที่สอนว่าผีที่ชาวกะเหรี่ยงนับถือแต่ละประเภทมีทั้งให้คุณและให้โทษที่แตกต่างกันไป เช่น การเลี้ยงผีฝ่ายหรือผีต้นน้ำทำให้ชาวกะเหรี่ยงรักษาต้นน้ำและป่าบริเวณ

โดยรอบไม้ให้ถูกทำลาย เมื่อกะเหรี่ยงเปลี่ยนความเชื่อ เลิกกลัวผีฝายหรือผีต้นน้ำแล้ว อาจมีการตัดไม้บริเวณต้นน้ำได้

๒) ปัจจุบันหมู่บ้านป่าคา มีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจำนวนน้อยเพียงไม่กี่หลังคาเรือนที่ยังคงนับถือผี และยังคงประกอบพิธีตามความเชื่ออยู่เสมอ ส่วนหมู่บ้านแม่ลานคำกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังคงนับถือผี และประกอบพิธีกรรมตามความเชื่ออย่างเคร่งครัด รวมทั้งยังคงความเชื่อและข้อห้ามที่บรรพบุรุษเคยสั่งสอนไว้และรักษาความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านั้นให้อยู่ได้อย่างมั่นคง

๕.๑.๖ สรุปผลการศึกษาวัฒนธรรมจารีตประเพณีกฎระเบียบหมู่บ้านกะเหรี่ยง

๑) ผลการศึกษาวิถีชีวิตและจารีตประเพณีกฎระเบียบชาวกะเหรี่ยงในอดีต พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่อาศัยอยู่บนภูเขาเส้นทางคมนาคมเป็นไปด้วยความลำบาก ในฤดูฝนรถยนต์ต้องใช้ระบบขับเคลื่อน ๔ ล้อ และบางช่วงถนนต้องพังโซไว้ที่ล้อจึงจะสามารถเดินทางเข้าออกได้ ส่งผลให้ในฤดูฝนเกือบจะไม่มีเจ้าหน้าที่เดินทางไปยังหมู่บ้านลานคำและหมู่บ้านป่าคา

๒) กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมาเป็นเวลายาวนานก่อนที่จะมีการประกาศให้พื้นที่ส่วนนี้เป็นเขตอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ โดยกะเหรี่ยงกลุ่มสุดท้ายที่ได้อพยพย้ายถิ่นฐานตามคนกลุ่มแรกเข้ามาอยู่อาศัยในป่าแห่งนี้ นานมากกว่า ๔๐ ปี แต่โดยวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงจะทำไม้เลื่อนลอยย้ายถิ่นฐานอยู่ตลอดเวลา แต่การทำไร่เลื่อนลอยนี้ไม่ใช่เป็นการย้ายที่ไปเรื่อย ๆ แต่เป็นการย้ายสลับที่ดินทำกินอย่างมีแบบแผน กล่าวคือชาวกะเหรี่ยงจะมีบริเวณเพาะปลูกทั้งหมดรวม ๗ แห่ง ครอบครัวกะเหรี่ยงจะสลับกันทำการเกษตรแห่งละปีหมุนเวียนกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งตามความเชื่อดั้งเดิมนั้นเชื่อว่าตรงกับดาวลูกไก่ที่มี ๗ ดวง แม่ข้าวมี ๗ หลุม แต่ละหลุมเป็นตัวแทนของวันแต่ละวัน การขุดหลุมต้องเลือกวันตรงกับวันเกิดของผู้ที่ขุด เมื่อนำพันธุ์ข้าวหรือเมล็ดพันธุ์ผักไปปลูกจะทำให้เกิดความงอกงาม หลังจากนั้นจึงรอให้พันธุ์พืชเจริญเติบโตขึ้นก่อน โดยดูว่าหลุมไหนที่พันธุ์พืชงอกงามที่สุด จะเลือกหลุมที่ตรงกับวันเพื่อปลูกพันธุ์พืชในไร่ต่อไป มีลักษณะคล้ายการเสี่ยงทายโดยใช้ธรรมชาติเป็นตัวทำนายผลการเสี่ยงทายแล้วตีความหมายให้สอดคล้องกับผลการเสี่ยงทาย จากความเชื่อดังกล่าวในปัจจุบันอาจมองได้ว่าเพราะการทำไร่หมุนเวียนที่ต้องเวียนประมาณ ๗ ปี ชาวกะเหรี่ยงมองว่าจะทำให้เมล็ดพันธุ์ตายหรือเน่า ใต้ต้นไม้มีพื้นที่โล่งเพื่อทำการเกษตรได้ การตัดต้นไม้ต้นแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ใช้ทำฟืน ทำรั้ว หลังจากนั้นจึงหยอดข้าวไร่ ไม้พื้นที่เผาไหม้เกิดการมอดไหม้เป็นขี้เถ้า ซึ่งขี้เถ้าเป็นตัวกำจัดแมลง กำจัดวัชพืช รวมทั้งเป็นปุ๋ยให้กับต้นข้าวได้ ซึ่งพื้นที่ที่ทิ้งไว้ประมาณ ๗ ปีจะทำให้ดินกลับมาสมบูรณ์เหมือนเดิม เมื่อเปลี่ยนที่พื้นที่ทำไร่ใหม่ ต่อไม้เดิมที่โดนตัดจะเริ่มแตกหน่อออกใหม่

การตัดต้นไม้จะตัดสูงขึ้นมาจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตร เพื่อให้อีก ๗ ปี ข้างหน้าต้นไม้จะได้มีขนาดใหญ่เพียงพอให้ใช้ทำประโยชน์ได้ อีกทั้งเพื่อให้ดินได้ฟื้นฟูสภาพตัวเอง

๓) วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมเป็นการอยู่ร่วมกับธรรมชาติในป่า โดยชาวกะเหรี่ยงจะเลือกพื้นที่ลาดของภูเขา ที่มีความสมบูรณ์ของต้นไม้ ซึ่งลักษณะป่าไม้ของชาวกะเหรี่ยงนิยมเลือกแบ่งออกเป็น ป่า๔ ประเภทได้แก่ ๑. เกอะเลอมือ คือ ป่าดิบชื้น ๒. เกอะเลอพา คือ ป่าเต็งรัง ๓. ก่อเว คือ ป่าแพะหรือป่าพันราบ ๔. ก่อเว คือ ป่าเบญจพรรณ อีกทั้งโดยจารีตประเพณีกฎระเบียบดั้งเดิม มีหลายจารีตประเพณีที่แสดงวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ เช่น ป่าสะดือ เป็นความเชื่อที่ว่าเมื่อเด็กคลอดแล้วให้นารกไปผูกไว้กับต้นไม้ เป็นความเชื่อว่าจะเป็นการเชื่อมต่อกิจวิญญาณกับป่า ต้นไม้ต้นนี้จะเสมือนเป็นตัวแทนของเด็กคนนั้น หากไปตัดโค่นต้นไม้ดังกล่าวจะทำให้เด็กเจ็บป่วยไม่สบายได้ อีกนัยหนึ่งก็เพื่อเป็นการอวยพรให้เด็กแข็งแรงและมีอายุยืนแบบเดียวกับต้นไม้ หรือ พิธีเลี้ยงผีผาย เป็นพิธีขออนุญาตนำน้ำเข้านาเพื่อทำการเพาะปลูก มีความเชื่อที่จะไม่ทำให้ต้นน้ำสกปรก ไม่ว่าจะเป็นการทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลอื่นใดลงในเขตต้นน้ำ เป็นการปลูกฝังสำนึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีความเชื่อหากไม่ทำพิธีเลี้ยงผีผายการนำน้ำเข้านาจะทำให้ต้นข้าวไม่เจริญงอกงาม น้ำขาดแคลน จารีตประเพณีกฎระเบียบชาวกะเหรี่ยงในอดีต จึงอยู่ในรูปแบบของความเชื่อตามวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงอยู่กับป่า ป่าเป็นตัวแทนของความศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมแห่งจิตวิญญาณ ความเชื่อ จารีต ประเพณี และกฎระเบียบของชาวกะเหรี่ยงจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้

๔) หลังจากที่มีรัฐบาลประกาศนโยบายให้ชาวกะเหรี่ยงยุติการทำไร่เลื่อนลอย เพื่อจัดทำสำมะโนประชากรอย่างจริงจังและยุติการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเปลี่ยนแปลงไป จากแต่เดิมเคยย้ายถิ่นที่อยู่ทุกปีเพื่อทำการเกษตรก็ไม่สามารถย้ายได้ เนื่องจากรัฐจะออกบ้านเลขที่ให้แก่เฉพาะบ้านที่ปลูกสร้างมีลักษณะถาวรเท่านั้น หากบ้านสร้างจากไม้ไผ่เหมือนในอดีตรัฐจะไม่ออกบ้านเลขที่ให้ถือว่าไม่มีความถาวร และหากไม่ได้บ้านเลขที่ก็จะแปลว่าไม่ได้รับอนุญาตให้อยู่อาศัยเพราะพื้นที่ทั้งหมดนั้น อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหากไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมเป็นการผิดกฎหมายต้องถูกดำเนินคดีต่อไป แต่เมื่อมีการจัดทำบ้านเลขที่แล้วก็ถือเสมือนว่าได้รับอนุญาตให้อยู่ได้โดยปริยาย ชาวกะเหรี่ยงจึงต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยการสร้างบ้านถาวรเพื่อขอเลขที่บ้าน แต่เมื่อมีเลขที่บ้านแล้วทางราชการก็พัฒนาจัดทำสาธารณูปโภคพื้นฐานให้ เช่น น้ำ ไฟฟ้า การแพทย์และการศึกษา วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงจึงค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป

๕) โดยกฎระเบียบหมู่บ้านแม่ลานคำ หมู่ ๖ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เยาวชนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาเยาวชนจึงเริ่มคลายความเชื่อดั้งเดิมและคิดว่าพิธีกรรมเป็นเรื่องงมงาย แต่ประชากรชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังคงนับถือผี จึงไม่มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ไม่ได้แปลว่าบ้านแม่ลานคำไม่มีกฎระเบียบ เพราะกฎระเบียบหลายอย่างยังคงอยู่ในรูปของความเชื่อดั้งเดิม เช่น ป่าสะดือ ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่ลานคำจะไม่ตัดไม้ที่มีพิธีผูกมัด และมีข้อห้ามที่เกิดจากผู้นำชุมชน เช่น

การห้ามจำหน่ายยาเสพติด ห้ามจับปลาบริเวณต้นน้ำ เป็นต้น ดังนั้น หมู่บ้านแม่ลานคำ หมู่ ๖ จึงยังคงจารีตประเพณีดั้งเดิมไว้ได้มากกว่า ดังนั้น ศาสนาเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังจะเห็นได้จากหมู่ ๖ บ้านลานคำ ยังคงจารีตประเพณีดั้งเดิมไว้ได้มากกว่าหมู่ ๑๑ บ้านป่าคา กฎระเบียบของทั้งหมู่บ้านแม่ลานคำ หมู่ ๖ และหมู่บ้านป่าคา หมู่ ๑๑ ของชาวกะเหรี่ยง แม้จะมีอยู่แต่หากมีผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎกลับไม่ได้มีบทลงโทษใด ๆ จะต้องมีการประชุมผู้นำชุมชนเพื่อพูดคุยกันว่า จะดำเนินการอย่างไร เมื่อตัดสินแล้วหากปฏิบัติตามก็ดีไป หากไม่ปฏิบัติตามก็ไม่สามารถบังคับได้อย่างจริงจัง

๕.๑.๗ สรุปผลการศึกษาองค์ความรู้ด้านกฎหมายของชาวกะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้

๑) ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ แต่เยาวชนกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ มีส่วนน้อยที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญา และไปทำงานต่างพื้นที่ไม่ได้กลับมาพัฒนาบ้านเกิด เมื่อกะเหรี่ยงอ่านหนังสือไม่ออก ก็อ่านข้อกฎหมายสำหรับประชาชนไม่ได้ อีกทั้งภาษากฎหมายเป็นภาษานักวิชาการและต้องอาศัยทักษะของนักกฎหมาย อ่านให้ฟังและช่วยตีความจากข้อกฎหมาย รวมถึงต้องอธิบายให้เข้าใจเจตนารมณ์ที่ถ่องแท้ของกฎหมายด้วย จึงสรุปได้ว่า ชาวกะเหรี่ยงทั้งบ้านลานคำและบ้านป่าคา ขาดความรู้เรื่องกฎหมาย หากมีปัญหาด้านกฎหมาย กะเหรี่ยงส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาด้วยการขอคำปรึกษาผู้รู้เป็นเรื่อง ๆ และเป็นครั้งคราว เฉพาะกฎหมายที่มีปัญหาต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น กล่าวคือ กฎหมายที่เป็นความผิดในตัวเอง หรือ mala in se เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ฆ่าคนตาย ข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น ชาวกะเหรี่ยงเองก็เข้าใจเพราะเป็นความผิดที่คนธรรมดาก็เห็นว่าเป็นความผิดอยู่ในตัวการกระทำนั้นแล้ว แต่กฎหมายเทคนิค หรือ mala prohibita เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ หรือพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงกลับแทบจะไม่มีความรู้เลย ต้องใช้วิธีสอบถามผู้มีความรู้แล้วนำไปทำความเข้าใจเอง ซึ่งถูกบ้างผิดบ้างส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้เข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง จึงเกิดการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายหรือมีการเรียกร้องสิทธิหลายประการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

๒) ในอดีตรัฐบาลเคยมีนโยบายยุติการทำไร่เลื่อนลอย โดยส่งเสริมอาชีพอื่นที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชาวกะเหรี่ยง ในขณะนั้นได้เสนอให้ชาวกะเหรี่ยงปลูกต้นยูคาลิปตัสเพื่อเป็นไม้เศรษฐกิจอาจใช้เวลา ๓-๕ ปี แต่สามารถให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า แต่ปรากฏว่าในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ รัฐบาลกลับประกาศห้ามทำอุตสาหกรรมป่าไม้ ส่งผลให้ต้นยูคาลิปตัสที่ชาวกะเหรี่ยงปลูกไว้แล้วไม่สามารถตัดโค่นเพื่อขายได้ตามที่ตั้งใจไว้ ชาวกะเหรี่ยงจึงฝังใจว่าถูกเจ้าหน้าที่รัฐบาลหลอกลวงเพื่อยึดพื้นที่ป่าคืนไม่ให้ชาวกะเหรี่ยงได้ใช้ทำกินจึงมีการต่อต้านเจ้าหน้าที่รัฐเรื่อยมา ทำให้เมื่อมีการให้

ความรู้ทางด้านกฎหมายจากหน่วยงานของรัฐชาวกะเหรี่ยงจะตั้งข้อสงสัยไว้ก่อน และต่อต้านเพราะยังฝังใจว่าเจ้าหน้าที่จะมาหลอกลวงพวกตนอีก

๕.๑.๘ สรุปผลการศึกษาแนวทางการใช้บังคับกฎหมายกับกลุ่มชาติพันธุ์ในทางปฏิบัติ

การใช้บังคับกฎหมายนั้น ไม่ว่าจะใช้บังคับกับผู้ใดในดินแดนของรัฐนั้น ย่อมจะต้องเหมือนกัน แต่ในทางปฏิบัติการใช้บังคับกฎหมายได้นั้น กลับมีเหตุปัจจัยที่ต้องพิจารณาด้วยกันหลายประการ เพราะว่าโดยพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบลสะเมิงได้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามกฎหมายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ ๖๓๓ (พ.ศ. ๒๕๑๖) พื้นที่ทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงเองก็ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงอ้างว่าตนใช้ทำกินมาก่อนจะมีพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติแล้ว แต่การใช้ประโยชน์เป็นแบบหมุนเวียน ๗ ปีครั้ง จึงทำให้ยังคงสภาพความเป็นป่าอยู่ กฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ ๖๓๓ จึงประกาศเขตป่าสงวนทับที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงไปด้วย ส่งผลให้ทางราชการจัดตั้งหน่วยต้นน้ำขึ้นในบริเวณที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงจนเกิดการกระทบกระทั่งกันหลายครั้ง ในอดีตมีเหตุร้ายรุกรลามจนถึงขนาดเผาหน่วยต้นน้ำของทางราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวให้กับชาวกะเหรี่ยงได้อย่างถูกต้อง จึงมีการผ่อนปรนการใช้บังคับกฎหมาย โดยมีการตกลงเขตที่ดินทำกินแล้วให้ยุติการบุกรุกป่า แต่ปัญหาก็ไม่ได้ยุติลง เนื่องจากเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นความต้องการที่ดินทำกินย่อมมีเพิ่มขึ้นไปด้วย ชาวกะเหรี่ยงจึงอ้างถึงที่ดินทำกินเมื่อสมัยทำไร่เลื่อนลอย อ้างถึงวิถีชีวิตและจารีตประเพณีเมื่อครั้งอดีตเพื่อขอที่ดินทำกินให้เพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงไม่ได้เข้าใจกฎหมายแต่ต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐขอใช้จารีตประเพณีกฎระเบียบเมื่อครั้งอดีตแทน เมื่อชาวกะเหรี่ยงไม่ได้ยอมรับกฎหมายด้วยสำนึกที่ว่าตนเองต้องปฏิบัติตามกฎหมาย จึงทำให้ไม่สนใจกฎหมายสนใจแต่ผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ เมื่อกฎหมายขัดกับผลประโยชน์จึงมีการพยายามขอไม่บังคับใช้กฎหมายด้วยเหตุผลต่าง ๆ จนเกิดเป็นการผ่อนปรนการใช้กฎหมายขึ้น ซึ่งแท้จริงแล้วการผ่อนปรนการใช้กฎหมายโดยเจ้าหน้าที่รัฐจะกระทำไม่ได้เลย เพราะเท่ากับว่าเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ แต่หากใช้บังคับกฎหมายอย่างถูกต้องก็จะกลายเป็นว่าราษฎรหรือชาวกะเหรี่ยงทั้งหมดในหมู่บ้านมีความผิด

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าชาวกะเหรี่ยงซึ่งก็คือราษฎรไทยทั้งหมู่บ้านป่าคากระทำความผิดตามกฎหมาย หรือกฎหมายไม่เหมาะสมกับการใช้ในปัจจุบันกันแน่ ดังที่พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ พระราชทานต่อคณะกรรมการจัดงาน “วันรพี” หรือ วันนักกฎหมาย เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ความว่า “กฎหมายมีไว้สำหรับ

ให้มีความสงบสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลส่วนน้อยจะต้องบังคับคนหมู่มาก ในทางตรงกันข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีและอยู่ได้ด้วยความสะดวก บางทีเราตั้งกฎหมายขึ้นมาอีกด้วยวิชาการซึ่งได้จากต่างประเทศ เพราะว่าวิชากฎหมายนี้เป็นวิชาที่กว้างขวาง จึงต้องมีอะไรทำอย่างหนึ่ง แต่วิชาการนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือท้องที่ของเรา บางทีเคยยกตัวอย่างมาเกี่ยวข้องกับที่ดินเกี่ยวกับการทำมาหากินของประชาชนที่อยู่ทางไกล.....

...ในป่าสงวนฯ ซึ่งทางราชการขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่เราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายป่าสงวนไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวนแล้วเพิ่งไปสงวนทีหลัง โดยขีดเส้นบนกระดาษก็ดูชอบกลอยู่ แต่มีปัญหาเกิดขึ้นที่เมื่อขีดเส้นแล้วประชาชนที่อยู่ในนั้นเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูในทางกฎหมาย เขาก็ฝ่าฝืนเพราะว่าตรามาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ว่าถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย ก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่มาก่อน เขามีสิทธิในความเป็นมนุษย์ หมายความว่า ทางราชการบุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคลบุกรุกกฎหมายบ้านเมือง..."

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ ที่ได้พระราชทานไว้นี้ ทำให้ทางราชการพยายามแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้น แต่จนปัจจุบันก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ การใช้บังคับกฎหมายในเรื่องพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติจึงไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างจริงจัง

๕.๑.๙ สรุปผลการศึกษาการเพิ่มความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ต้องเปลี่ยนที่ดินทำกินด้วยระบบหมุนเวียนส่งผลให้เป็นปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากการทิ้งที่ดินแต่ละผืนไปเป็นเวลาหลายปี ส่งผลให้สภาพที่ดินที่ถูกทิ้งไว้นั้นกลับคืนสภาพเป็นป่า เมื่อชาวกะเหรี่ยงวนกลับมาทำกินในที่ดินผืนเดิมอีกย่อมกลายเป็นการบุกรุกที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ เนื่องด้วยทุกวันนี้พื้นที่ทั้งหมดของ หมู่ ๖ บ้านแม่ลานคำ และหมู่ ๑๑ บ้านป่าคา อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งสิ้น ประกอบกับการที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า บริเวณอำเภอสะเมิงทั้งหมด รัฐบาลกำลังมีนโยบายเปลี่ยนจากป่าสงวนแห่งชาติ เป็นอุทยานแห่งชาติส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่อต้านนโยบายประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ผู้วิจัยจึงทำการสรุปองค์ความรู้ที่สำคัญจากพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗	พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔
--	---------------------------------------

<u>๑)การแจ้งการครอบครองก่อนประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ</u> ตามมาตรา ๑๒ เปิดโอกาสให้บุคคลยื่นคำร้องแสดงว่ามีสิทธิหรือได้ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดป่าสงวนแห่งชาตินั้นใช้บังคับเป็นหนังสือต่อนายอำเภอหรือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอท้องที่ภายในกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่กฎกระทรวงนั้นใช้บังคับ ถ้าไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดดังกล่าว ให้ถือว่าสละสิทธิหรือประโยชน์นั้น	<u>๑)การแจ้งการครอบครองก่อนประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ</u> พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติไม่เปิดโอกาสให้บุคคลใดแสดงว่าตนมีสิทธิหรือได้ทำประโยชน์อยู่ก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตอุทยานแห่งชาติใช้บังคับ
<u>๒)ผลของการเป็นป่าสงวนแห่งชาติ</u> ตามมาตรา ๑๔ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดินก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่าหรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่ (๑) ทำไม้หรือเก็บหาของป่า ตามมาตรา ๑๕ เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยตามมาตรา ๑๖ มาตรา ๑๖ ทวิ หรือมาตรา ๑๖ ตรี กระทำการตามมาตรา ๑๗ ใช้ประโยชน์ตามมาตรา ๑๘ หรือกระทำการตามมาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๒๐ (๒) ทำไม้หวงห้ามหรือเก็บหาของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ซึ่งตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติมีการกำหนดข้อยกเว้นให้บุคคลสามารถเข้าไปทำไม้หรือเก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติให้กระทำได้เมื่อได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจอนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้คราวละไม่	<u>๒)ผลของการเป็นอุทยานแห่งชาติ</u> ตามมาตรา ๑๖ กำหนดห้ามมิให้บุคคลใดทำการดังนี้ภายในเขตอุทยานแห่งชาติ (๑) ยึดถือหรือครอบครองที่ดิน รวมตลอดถึงก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า (๒) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งไม้ ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน แร่หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น (๓) นำสัตว์ออกไป หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่สัตว์ (๔) ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หิน กรวด หรือทราย (๕) เปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมท้นหรือเหือดแห้ง (๖) ปิดหรือทำให้กีดขวางแก่ทางน้ำหรือทางบก (๗) เก็บหา นำออกไป ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตราย หรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่งกล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่าน ไม้ เปลือกไม้ หรือมูลค้างคาว (๘) เก็บ หรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้ หรือผลไม้ (๙) นำยานพาหนะเข้าออกหรือขับขี่ ยานพาหนะในทางที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่

น้อยกว่าห้าปีแต่ไม่เกินสามสิบปี	จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (๑๐) นำอากาศยานขึ้นลงในที่ที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (๑๑) นำหรือปล่อยปศุสัตว์เข้าไป (๑๒) นำสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์พาหนะเข้าไป เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรี (๑๓) เข้าไปดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ (๑๔) ปิดประกาศ โฆษณา หรือขีดเขียนในที่ต่าง ๆ (๑๕) นำเครื่องมือสำหรับล่าสัตว์หรือจับสัตว์ หรืออาวุธใด ๆ เข้าไป เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้อนุญาตนั้นกำหนดไว้ (๑๖) ยิงปืน ทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิด หรือจุดดอกไม้เพลิง (๑๗) ส่งเสียงอื้อฉาวหรือกระทำการอื่นอันเป็นการรบกวน หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่คนหรือสัตว์ (๑๘) ทิ้งขยะมูลฝอยหรือสิ่งต่าง ๆ ในที่ที่มีได้จัดไว้เพื่อการนั้น (๑๙) ทิ้งสิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงซึ่งอาจทำให้เกิดเพลิง โดยยกเว้นให้ใช้เพียงแค่การศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ หรือเพื่ออำนวยความสะดวกในการพัฒนาหรือการพักอาศัย หรือเพื่ออำนวยความสะดวกปลอดภัย หรือให้ความรู้แก่ประชาชน ตามระเบียบที่อธิบดีกรมอุทยานกำหนดโดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๓)บทกำหนดโทษ มาตรา ๓๑ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๔ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท ในกรณีความผิดตามมาตรา ๑๔ ถ้าได้กระทำเป็น	๓)บทกำหนดโทษ มาตรา ๒๔ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เนื้อที่เกินยี่สิบห้าไร่ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ (๑) ไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขาหรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ หรือ (๒) ไม้อื่นที่เป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างรวมกันเกินยี่สิบต้นหรือท่อน หรือรวมปริมาตรไม่เกินสี่ลูกบาศก์เมตร หรือ (๓) ต้นน้ำลำธาร ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท ในกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่า บุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรา ๓๒ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นยึดถือหรือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทนและบริวารของผู้กระทำความผิดออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้” มาตรา ๓๒ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๒๔ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท” มาตรา ๓๓ “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซึ่งหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่นใดที่จัดให้มีขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” มาตรา ๓๓ ทวิ “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา ๑๘ หรือขัดคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา ๒๕ (๑) หรือ (๒) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”	มาตรา ๒๕ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ (๖) (๗) (๘) (๑๐) (๑๑) มาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๑๘ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” มาตรา ๒๖ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ (๒) (๓) (๔) หรือ (๗) ถ้าปรากฏว่าสัตว์หรือทรัพย์สินที่เก็บหาหรือนำออกมีราคาเพียงเล็กน้อย หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อย ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท” มาตรา ๒๗ “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๖ (๘) (๑๒) (๑๓) (๑๔) (๑๕) (๑๖) (๑๗) (๑๘) หรือ (๑๙) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท มาตรา ๒๘ “บรรดาความผิดตามมาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเปรียบเทียบได้”
---	--

จะเห็นได้จากการเปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ กับพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ว่าพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ มีความยืดหยุ่นในการใช้บังคับมากกว่าพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ สามารถเข้าทำประโยชน์เก็บของป่า อาศัยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ในขณะที่พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติไม่ยกเว้นให้เก็บหาของป่าหรืออาศัยอยู่ได้ แต่กำหนดโทษตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติบัญญัติไว้หนักกว่าพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ อภิปรายผลการศึกษาเรื่องแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อ

คณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านแม่สาบ ได้เสนอแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรี ประเพณีไทลื้อ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อกล่าวโดยย่อจำแนกได้ ๑๓ ข้อ ได้แก่

- ๑) การสร้างจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทลื้อ เพราะจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ทำให้คนรู้สึกรัก และหวงแหนวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง
- ๒) จัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการสร้างความเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจบ้านแม่สาบ เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้
- ๓) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนไทลื้อในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการแสวงหาแนวร่วมที่จะเป็นพลังอนุรักษ์ และฟื้นฟูดนตรีไทลื้อให้มีความยั่งยืนจากคนทุกกลุ่มทุกวัย”
- ๔) จัดทำโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนดนตรีไทลื้อและนักดนตรีไทลื้อ
- ๕) จัดหาสถานที่สำหรับฝึกซ้อมการแสดงดนตรีไทลื้อ
- ๖) ควรเพิ่มคุณค่าวัฒนธรรมดนตรีด้วยการประกาศยกย่องเชิดชูกลุ่มศิลปินไทลื้อ
- ๗) ควรจัดให้มีการแสดงดนตรีไทลื้อในวันสำคัญทางพุทธศาสนา
- ๘) จัดทำฐานข้อมูลวัฒนธรรมไทลื้อบ้านแม่สาบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ๙) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมไทลื้อกับกลุ่มไทลื้อในจังหวัดลำปาง ลำพูน
- ๑๐) จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนอาชีพนักดนตรี นักร้อง และนักแสดง

๑๑) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวงดนตรีไทลื้อในหมู่บ้านหรือหน่วยงานราชการ

๑๒) ส่งเสริมการประยุกต์วัฒนธรรมดนตรีไทลื้อแบบร่วมสมัย

๑๓) จัดงานสืบสานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านแม่สาบตำบลสะเมิงใต้

แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมดนตรีชาติพันธุ์ไทลื้อดังกล่าวมาแล้วข้างต้นมีความสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ สุภาวดี มีสิทธิ์ และคณะ (๒๕๕๕) รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนขีดความสามารถองค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในพื้นที่บ้านแม่ละนา บ้านจำโบ และบ้านบ่อไคร้ พบว่า

๑) ชุมชนแม่ละนา มีกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชน ชุมชนมีการเปลี่ยนความคิดจากการท่องเที่ยวที่มองเพียงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในแม่ละนา มาเป็นการใช้ต้นทุนมนุษย์ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

๒) มีแนวคิดเรื่องร่วมกันรักษาทรัพยากรพร้อมกับฟื้นฟูวัฒนธรรมที่มีอยู่ชุมชนบ่อไคร้ โดยจัดการทดลองกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีตามเทศกาลสำคัญทางพุทธศาสนา จัดปฏิทินการท่องเที่ยวของชุมชนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและศักยภาพของชุมชนตนเอง

๓) ผลการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อการฟื้นฟูและการอนุรักษ์วัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในชุมชน เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของชาติพันธุ์ นักวิจัยชุมชนมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการวิจัย ส่วนชุมชนจำโบ ได้เข้าร่วมศึกษาวิจัยด้วยแต่ไม่มีความเคลื่อนไหวในกระบวนการให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม

๔) สรุปได้ว่า กิจกรรมปฏิบัติการที่ชุมชนคิดว่าจะสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนเองที่ผ่านมานั้นยังไม่เพียงพอในการที่จะทำให้ชุมชนจำโบ เกิดความมั่นใจว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่ตนเองได้ทดลองนำเสนอ นั้น จะเหมาะสมกับชุมชนมากน้อยเพียงใด เพราะได้รับการฝึกปฏิบัติงานเพียงระยะเวลาสั้นๆ มีอุปสรรคซึ่งเป็นปัญหาไม่สามารถนำแผนสู่การปฏิบัติได้ คือ ปัญหาด้านบุคลากร ด้านเวลา และงบประมาณ อีกทั้งการเรียนรู้ของทั้ง ๓ ชุมชนไม่พร้อมกันจึงไม่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน

๕) แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่จะทำให้เกิดความเหมาะสมและรวมกลุ่มปฏิบัติการกิจได้จริง จะต้องมีการทดลองและใช้เวลาในการถอดบทเรียนจากองค์กรที่เป็นเลิศด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่สิ่งที่ชุมชนได้รับประโยชน์ในกิจกรรมงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม คือ การเห็นความสำคัญในสิ่งที่ชุมชนของตนเองนั้นมีอยู่เพิ่มขึ้น อีกทั้งเห็นความสำคัญในการรวมกลุ่มกันเพื่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้นด้วย

๕.๒.๒ อภิปรายผลความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

สำหรับความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในยุคปัจจุบัน มีพิธีกรรมความเชื่อ ๒ ประเภท คือ พิธีกรรมปิดสำหรับพิธีเฝ้าบักะ เป็นการเลี้ยงผีบรรพบุรุษสืบทอดการตามสายตระกูลทางฝ่ายหญิงพิธีกรรมนี้ไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมงานได้ไม่ว่าแม้กระทั่งลูกเขยและลูกสะใภ้ก็ไม่สามารถเข้าร่วมได้เช่นกัน ส่วนพิธีกรรมเปิด เช่น พิธีผูกมือ พิธีแต่งงาน พิธีเลี้ยงผีฝ่าย พิธีเลี้ยงผีไร่ เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้สามารถให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมได้ ความเชื่อและพิธีกรรมที่ยังสืบทอดต่อกันมาถึงลูกหลาน นอกจากนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทำให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกันในครอบครัว ชุมชน ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ยังขยายไปถึงเครือข่ายต่างหมู่บ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้นมา ความเชื่อและพิธีกรรมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเป็นกิจกรรมที่มีคุณประโยชน์ต่อธรรมชาติ การเกรงกลัวต่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติทำให้รู้จักที่จะรักษาให้ธรรมชาติยังคงดำรงอยู่ มีความสอดคล้องกับสรีลาภรณ์ นาครทรรพ กล่าวว่า ปัจจัยแห่งความเข้มแข็งของชุมชน ไว้ดังนี้

๑) โครงสร้างทางสังคมแนวราบ หมายถึง สัมพันธภาพทางอำนาจในชุมชนเท่าเทียมกัน อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสในชุมชนไม่แตกต่างกันนัก ซึ่งปัจจัยดังกล่าวโยงกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนเป็นสำคัญ

๒) ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค การตลาด การสะสม และการกระจายส่วนเกิน เงื่อนไขสำคัญคือ ชุมชนมีสิทธิอำนาจการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรของตนเอง

๓) ค่านิยมจากหลักธรรมหรืออุดมการณ์การใช้ชีวิตซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า สังคมชนบทไม่ว่าจะนับถือผี พุทธ หรือศาสนาอื่นล้วนเน้นความสมถะและการเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ

๔) กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิม เงื่อนไขสำคัญคือ ชุมชนสามารถกำหนดกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้ เป็นการศึกษาที่ไม่แยกออกไปจากชีวิตทางสังคมของชุมชน

๕) กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนเกิดได้หลายเงื่อนไข เช่น จากประเพณีปฏิบัติตนตามศีลธรรมของชุมชน หรือการเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชน

๖) ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้นเป็นรูปธรรมได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งสมาชิกครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีเกณฑ์แบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ซึ่งชุมชนมีความแน่นแฟ้นจะสามารถมีพลังในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างดี

๗) กลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลา หรือกระบวนการถ่ายทอดอันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนได้อย่างรวดเร็ว

อีกทั้งยังสอดคล้องกับพิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน ศึกษาวิจัย เรื่อง ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ : กรณีศึกษา ชุมชนมอญบางกระดี่ เขตบางขุน ผลการศึกษาพบว่า ความ

เชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ ชุมชนมอญบางกระดี่มีลักษณะความเชื่อ แบบเพน ๒ ลักษณะ คือ

๑) ความเชื่อเกี่ยวกับผีซึ่งผีที่ชาวมอญนับถือ ผีประจำหมู่บ้านและผีบรรพบุรุษ ผีประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่คุ้มครองปกปักษ์รักษาดูแลคนในหมู่บ้านให้อยูรมั่นเป็นสุข ผีประจำหมู่บ้านมอญบางกระดี่ คือ ศาลเจ้าพอบางกระดี่ ศาลเจ้าแม่หัวระหาญและศาลเจ้าพอยายทุง ซึ่งมีความสำคัญทางด้านจิตใจและเป็นที่เคารพของคนในหมู่บ้าน และผีบรรพบุรุษหรือปาโหนดเป็นผีที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยจะสืบทอดกันมาทางฝ่ายชาย ผีบรรพบุรุษมีหน้าที่คุ้มครองกันอันตราย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในการนับถือผีบรรพบุรุษนั้น ชาวมอญเชื่อว่ามี การนับถือสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษอยู่ที่เมืองมอญและฝีมอญที่ชาวบานมอญบางกระดี่ เคารพนับแต่นั้นแยกตามตระกูล ซึ่งแต่ละตระกูลจะมีการนับถือผีที่แตกต่างกัน ฝีมอญของชาวบางกระดี่ได้แก่ ผีเตา ผิงู ผีไก่ ผีขาวเหนียว และผีมา ความเชื่อของชาวมอญบางกระดี่ที่มีต่อผีบรรพบุรุษนั้นชาวมอญเชื่อว่า ถ้าผู้ใดทำผิดกฎขอราม ถ้าผู้ใด ผ่าฝืนจะทำให้เกิดเหตุเภทภัย กับเจ้าบ้านหรือคนในตระกูล เป็นต้นว่าเกิดการเจ็บป่วยโดยไม่รู้สาเหตุ ซึ่งต้องแก้ด้วยจิต พิธีกรรมการรำผีขึ้นถึงจะหาย

๒) ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงชาวบานมอญบางกระดี่มีความเชื่อถือในเรื่องการเข้าทรงเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการทำพิธีต่างๆ มักจะมีการเชิญทรงมาประทับร่างซึ่งในการเข้าทรงของชาวมอญบางกระดี่ แบ่งได้คือ การทรงผีประจำหมู่บ้านและการทรงผีบรรพบุรุษ ซึ่งประจำหมู่บ้านประกอบด้วย การทรงเจ้าพอบางกระดี่ การทรงเจ้าแม่หัวระหาญ และการทรงเจ้าพอยายทุง และการทรงผีบรรพบุรุษ คือ การเข้าทรงปาโหนด ซึ่งจะเชิญประจำทุกปีเพื่อมากิน เครื่องเซ่นไหว้และพูดคุย ลูกหลานมีความเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างไร ปาโหนดก็จะบดเป่าให้พบไป ซึ่งผลที่ได้จากการนับถือผี คือ ผีบรรพบุรุษเป็นที่พึ่งทางใจและมีบทบาทในระดับเครือญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน โดยทำให้ไม่ลืมบรรพบุรุษ และเพื่อเป็นการต่อยอดความเคารพในผีบรรพบุรุษชาวมอญในแต่ละตระกูลจะมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี ชาวมอญมีความนับถือผีมาก ดังนั้นในดานกฎขอรามที่ไม่พึงปฏิบัติ ชาวมอญจึงยึดถืออย่างเคร่งครัด ซึ่งจะเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหรือละเมิดกฎโดยพลการ และการนับถือผีจะเป็นกุศโลบายที่สร้าง ความผูกพันกันทั้งในระบบเครือญาติ โดยการนับถือปาโหนดหรือผีบรรพบุรุษและในระบบชุมชนโดยการนับถือบรรพบุรุษ ผลที่ได้จะทำให้ชาวบานมอญบางกระดี่ที่มีความสามัคคี ประองตองกัน จากการศึกษากระบวนการแบบพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ พบว่า มีการทำพิธีเหมือนแบบดั้งเดิมทำกันในระบบเครือญาติการรำผีจะเกิดจากคนในตระกูลทำผิดกฎ จึงจัดวิธีแก้ด้วยการรำผี การรำผีเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมและมีขั้นตอนในการทำพิธีกรรมการรำผีอย่างละเอียด ซึ่งพิธีกรรมการรำผีนี้ได้เป็นการรวมตัวของผู้ที่นับถือผีเดียวกัน หรือตระกูลเดียวกัน และในการประกอบพิธีกรรมจะต้องมีการรำพรอมทั้งมีวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงประกอบ ซึ่งพิธีกรรมการรำผีนี้เป็นความเชื่อของชาวมอญมาตั้งแต่โบราณกาลและเป็นวิถีความเป็นอยู่ของชาว

มอญ และพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตาย และยังเป็นพิธีที่ชาวมอญเชื่อว่า เมื่อทำพิธีกรรมการรำผีแล้ว สิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคนในตระกูลก็จะหมดไปตามความเชื่อของชาวมอญ ผลจากการศึกษาครั้งนี้เห็นว่า การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญมี ลักษณะที่เป็นการสืบทอดมาจากรบรรพบุรุษและการได้รับการถ่ายทอดโดยไม่มีการรำเรียนเป็นกิจลักษณะแต่เป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งการเรียนรู้นี้มี ๓ รูปแบบ คือ การกำหนดจากการบอกเล่า การถ่ายทอดโดยการเห็นจากพิธีกรรมจริงและการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริง ซึ่งความจำเป็นในการถ่ายทอดความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ เหตุเพราะว่า เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ชาวมอญได้ยึดถือแนวปฏิบัติกันสืบต่อมา เพื่อไว้ให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติ ซึ่งลูกหลานจะได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวที่คอยสอนให้มีความเคารพและเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการนับถือผีนี้มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การถ่ายทอดเป็นกระบวนการที่สังคมชาวมอญให้ความสำคัญและเห็นควรให้มีการถ่ายทอดต่อไป ซึ่งสิ่งที่ถ่ายทอดกันต่อมาล้วนแต่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญและยังยึดถือปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้

๕.๒.๓ อภิปรายผลการศึกษการเปลี่ยนแปลงและความคงอยู่ทางความเชื่อ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ทางความเชื่อและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนา การเปลี่ยนแปลงจากการนับถือผีเป็นนับถือศาสนาคริสต์ และนับถือศาสนาพุทธ ทำให้พิธีกรรมหลายอย่างเลิกล้มไปเนื่องจากคำสอนของทั้ง ๒ มีความขัดแย้งกับความเชื่อและพิธีกรรมของการนับถือผี ซึ่งคุณค่าของการนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทำให้เกิดการรักษาธรรมชาติ เนื่องจากความกลัวจากการถูกลงโทษจากผีหรือวิญญาณที่ตนเองไม่เห็น

นอกจากนั้นนโยบายของหน่วยงานรัฐส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เนื่องจากความต้องการของหน่วยงานรัฐที่ต้องการให้กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอยู่เป็นที่ไม่ต้องโยกย้ายตามการทำไร่หมุนเวียน ดังนั้นที่พักอาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงต้องสร้างด้วยวัสดุที่คงทนมากกว่าสร้างด้วยไม้ไผ่ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ รูปแบบของบ้านจะแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ตัวบ้านจะสร้างด้วยไม้ที่แข็งแรง ส่วนที่เป็นครัวไฟยังคงอยู่ถึงความเชื่อและพิธีกรรมที่จะต้องทำหลังจากฝ่ายหญิงเสียชีวิตก่อนคือต้องรื้อครัวไฟแล้วนำไปเผาหรือบริจาค ดังนั้นครัวไฟจึงสร้างด้วยไม้ไผ่เพื่อรื้อถอนง่ายและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

ปัจจัยอีกประการหนึ่งคือการส่งลูกหลานเรียนหนังสือในเมือง เมื่อต้องทำพิธีกรรมบ่อย ๆ ทำให้การเดินทางกลับบ้านมาเพื่อทำพิธีกรรมนั้นมีความยากลำบาก ทั้งหนทางที่ไกลและค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ไม่เอื้ออำนวยให้ จึงไม่สามารถกลับบ้านได้บ่อย ๆ ดังนั้นการเปลี่ยนศาสนาจึงไปสิ่งที่ตอบสนองกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ต้องการทำพิธีกรรมเพื่อลูกหลานไม่ได้ต้องกลับมาร่วมพิธีกรรม ซึ่งบางพิธีกรรมของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์กับผู้ที่ยังนับถือผียังปฏิบัติ เช่น การบวชป่า หรือ

ศาสนาคริสต์ เช่นพิธีสวนเอเดนเพื่อต้องการรักษารัชมชาติได้บ้าง จึงมีความสอดคล้องกับสนธิ สัมคร การ กล่าวว่ การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมอาจจะกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ อยู่ ๒ ปัจจัย คือ

๑) ปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชน ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การสาธารณูปโภค เมื่อรัฐบาลได้ดำเนินการพัฒนาโดยการเร่งสร้างถนน ไฟฟ้า โรงเรียน ทำให้ชุมชนบพได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น การแพร่กระจายวัฒนธรรมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบพเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างสังคมชนบพและสังคมเมืองมีอยู่มากมาย ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยกันในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการสื่อสาร มวลชนซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากและรวดเร็วต่อชุมชนที่จะทำให้ชาวชนบพได้รับข่าวสารต่างๆ อยู่ตลอดเวลาทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

๒) ปัจจัยภายในเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในชุมชน ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ปัจจัยทางนิเวศวิทยา ซึ่งได้แก่สิ่งแวดล้อม ที่ตั้งของหมู่บ้าน ที่ดินและอื่นๆ หากชุมชนตั้งอยู่ในสภาพนิเวศวิทยาที่ดีก็อาจจะพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกแต่ละคนก็มีส่วนที่จะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งนี้เพราะว่า ถ้าหากบุคคลได้รับการศึกษาสูงมีประสบการณ์ต่าง ๆ การท่องเที่ยวก็อาจทำให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ง่ายกว่าบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนความเป็นผู้นำของชุมชนที่มีความรู้ความสามารถอาจมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้เช่นกัน และสอดคล้องกับสนธิ สัมครการ วิถีชีวิตหรือชีวิตความเป็นอยู่ การล่าสัตว์ การเลี้ยงดู การรักษาพยาบาลและเรื่องอื่น ๆ วัฒนธรรมแสดงออกมาให้เห็นได้โดยแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งแบบแผนพฤติกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ ที่กำหนดว่ามนุษย์ในสังคมจะมีพฤติกรรมทางสังคมต่อกันอย่างไรและหลักการสำคัญอีกที่นักมานุษยวิทยาจะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษยชาติได้คือ จะต้องทำความเข้าใจ “ความเหมือน” และ “ความแตกต่าง” ทางวัฒนธรรมรวมทั้งต้องเข้าใจพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมความหลากหลายที่เกิดจากการแพร่วัฒนธรรมจะสังเกตได้จาก

๑) สังคมวัฒนธรรมชุดใดชุดหนึ่ง (Culture complex) มีศูนย์กลางอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง และแพร่กระจายออกไป ขยายอิทธิพลใหญ่ขึ้นจนครอบคลุมพื้นที่ในวงกว้าง ศูนย์กลางของวัฒนธรรมมีหลายศูนย์กลาง และเมื่อต่างฝ่ายต่างขยายอิทธิพลก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงและยอมรับซึ่งกันและกัน เมื่อใดที่อิทธิพลการแพร่กระจายจากวัฒนธรรมศูนย์กลางของวัฒนธรรมอ่อนแอหรือกว้างขวางมากไปได้ไม่เต็มที่ ก็จะมีคามเข้มข้นน้อยลง เช่นวัฒนธรรมหลวงกับวัฒนธรรมราษฎร์

๒) เนื่องจากสังคมที่มีความหลากหลายทางคุณลักษณะและรูปแบบ วัฒนธรรมแต่ละชุดย่อมมีเหตุผลของการเกิดและมีคุณค่าสำหรับสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมแต่ละชุดมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมของตน

๓) เมื่อวัฒนธรรมแพร่กระจายจากศูนย์กลาง (Cultural diffusion) และไปมีสัมพันธกับวัฒนธรรมข้างเคียงอยู่แล้ว (Cultural interaction) ย่อมมีการเรียนรู้และการรับรู้ซึ่งกันและกัน กระบวนการและการปฏิสัมพันธ์มีหลายลักษณะ ในกรณีที่วัฒนธรรมมีคุณลักษณะใกล้เคียงกันก็พอยอมรับซึ่งกันและกันได้ แต่ถ้าวัฒนธรรมทั้งสองชุดมีความขัดแย้งไม่สามารถปรับรับหรือยอมรับกัน และต่างฝ่ายต่างไม่ยอมให้ฝ่ายหนึ่งครอบงำ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมนี้อาจมีผลทำให้เกิดกรณีพิพาทและก่อให้เกิดสงครามได้

๕.๒.๔ อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้าความรู้ทางด้านกฎหมายของชาวกะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ องค์ความรู้ทางด้านกฎหมายของชาวกะเหรี่ยงทั้งบ้านลานคำและบ้านป่าคา จึงแทบจะไม่มีเลย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาด้วยปรีक्षाผู้รู้เป็นเรื่อง ๆ และเป็นครั้งคราว เฉพาะกฎหมายที่มีปัญหาต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่กฎหมายเทคนิค เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ หรือพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงกลับแทบจะไม่มีความรู้เลย ต้องใช้วิธีสอบถามผู้มีความรู้แล้วนำไปทำความเข้าใจเอง ซึ่งถูกบ้างผิดบ้างส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้เข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง จึงเกิดการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายหรือมีการเรียกร้องสิทธิหลายประการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของทวี ประทีปแสง (๒๕๕๕) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของกะเหรี่ยงในการปกป้องสิทธิทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จากที่ชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตร่วมกับธรรมชาติมาโดยตลอด ส่งผลให้ไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ จึงมีข้อจำกัดในการรับรู้ข่าวสารจากทางราชการยิ่งในอดีตการคมนาคมยังไม่สะดวกสบายเท่าในปัจจุบันย่อมไม่สามารถรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายบ้านเมืองได้เลย ย่อมจะทำให้ไม่มีชาวกะเหรี่ยงคนใดสามารถยื่นคำร้องว่าตนเองครอบครองใช้ประโยชน์ในที่ดินก่อนมีการประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยเห็นว่า ชาวกะเหรี่ยงไม่ได้มีความสนใจในกฎหมายบ้านเมือง ด้วยมีความเชื่อว่าตนไม่ได้เกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เพราะปราศจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาตั้งแต่อดีตกาล แม้ประเทศไทยจะมีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการนั้นมีน้อยมาก กล่าวคือ

๑) การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประโยชน์ส่วนรวม อาจจะเป็นการเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายของประเทศหรือท้องถิ่น ชาวกะเหรี่ยงไม่เคยรู้ว่าตนสามารถนำเสนอหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องนโยบายของประเทศหรือท้องถิ่นได้

๒) การรวมกลุ่มของผู้ที่มีประโยชน์ร่วมกันเพื่อทำการรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มเอง หรืออาจจะมิวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณะก็ได้ ก็ถือว่าการรวมกลุ่มนี้เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นกัน แม้ชาวกะเหรี่ยงจะมีการรวมกลุ่มกันแต่ก็เป็นเพียงการปกป้องสิทธิที่ตนเองคิดว่ามีอยู่จากการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นครั้งคราวเท่านั้น

๓) การจัดตั้งและการเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ระบบพรรคการเมืองนับได้ว่าเป็นองค์กรที่สำคัญ ทั้งนี้พรรคการเมืองจัดตั้งก็เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตลอดจนเป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองคล้ายกัน หรือตรงกัน และมีวัตถุประสงค์จะนำอุดมการณ์ของกลุ่มหรือพรรคไปบริหารประเทศตามแนวทางของพรรค ดังนั้น หากประชาชนร่วมจัดตั้งได้ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ ตลอดจนการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ชาวกะเหรี่ยงไม่เคยมีความคิดที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองเลย

๔) การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ดังนั้นการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะหมายถึง ประชาชนต้องการจะให้ผู้ใดเข้าไปใช้อำนาจนี้แทนตน หรือทำหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของตน นอกจากนั้นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ยังเป็นการแสดงความเป็นผู้มีสำนึกทางการเมืองสูง ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ชาวกะเหรี่ยงแม้จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแต่ก็เป็นเพียงการไปลงคะแนนตามที่ได้รับแจ้งว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องไป แต่ไม่ได้เข้าใจถึงนัยสำคัญของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว

๕) การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง การช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียงก็ถือได้ว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เข้มข้นกว่าการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนี้จะดำเนินการอยู่เฉพาะช่วงการเลือกตั้ง เมื่อชาวกะเหรี่ยงมองว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว จึงไม่ได้มีการช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง การช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียงแต่อย่างใด

เนื่องด้วยชาวกะเหรี่ยงมองว่าตนเองเป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ แยกแยกไปจากคนไทย โดยทั่วไปตามวิถีคิดของทฤษฎีชาตินิยมที่ถูกปลูกฝังมา ทำให้มุมมองของชาวกะเหรี่ยงต่อกฎหมายเป็นเพียงเรื่องไกลตัว และเป็นการเอาเปรียบกลุ่มชาติพันธุ์เสียมากกว่าการที่กฎหมายจะเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบสุขของสังคม

๕.๒.๕ อภิปรายผลการศึกษาแนวทางการใช้บังคับกฎหมายกับกลุ่มชาติพันธุ์ในทางปฏิบัติ

โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงเองก็ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงอ้างว่าตนใช้ทำกินมาก่อนจะมีพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติแล้ว แต่การใช้ประโยชน์เป็นแบบหมุนเวียน ๗ ปี ครั้ง จึงทำให้ยังคงสภาพความเป็นป่าอยู่ กฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับที่ ๖๓๓ (พ.ศ. ๒๕๑๖) จึงประกาศเขตป่าสงวนทับที่ทำกินของชาวกะเหรี่ยงไปด้วย เมื่อชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้จึงไม่สามารถไปแจ้งการครอบครองของตนเองต่อนายอำเภอตามกฎหมายได้ ส่งผลให้ถือว่าชาวกะเหรี่ยงสละการครอบครองที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินของตนให้กับทางราชการไปทั้งหมด ซึ่งปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงได้รับสิทธิการอยู่อาศัยตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติเป็นครั้งคราวไปจากการศึกษาของผู้วิจัยการใช้บังคับกฎหมายกับกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ไม่แตกต่างจากการบังคับใช้กฎหมายต่อบุคคลอื่น แต่ด้วยการบังคับใช้ที่ไม่ต่างกันนี้ย่อมก่อให้เกิดความต่างอย่างมีนัยสำคัญเนื่องจากชาวกะเหรี่ยงไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ การที่กฎหมายประกาศใช้แล้วให้ถือว่ารู้นั้นย่อมจะเป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำให้กับกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เป็นอย่างยิ่ง กรณีจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ที่ประกาศให้บริเวณพื้นที่อำเภอสะเมิงเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ไม่มีชาวกะเหรี่ยงมาแจ้งการครอบครองของตนเองต่อนายอำเภอตามกฎหมายเลยแม้แต่คนเดียว เพราะในขณะนั้นไม่มีชาวกะเหรี่ยงที่อ่านภาษาไทยได้เลย การบังคับใช้กฎหมายต่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ย่อมควรมีวิธีการที่ต่างไปจากการบังคับใช้กฎหมายโดยวิธีการทั่วไป

แม้ว่าต่อไปจะมีการหาวิธีการเยียวยาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ ๙ พระราชทานต่อคณะกรรมการจัดงาน “วันรพี” หรือ วันนักกฎหมาย เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ความว่า “กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่ากฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหมู่น้อยจะต้องบังคับคนหมู่มาก ในทางตรงกันข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรีและอยู่ได้ด้วยความสะดวก บางที่เราตั้งกฎหมายขึ้นมาอีกด้วยวิชาการซึ่งได้จากต่างประเทศ เพราะว่าวิชากฎหมายนี้เป็นเป็นวิชาที่กว้างขวาง จึงต้องมีอะไรทำอย่างหนึ่ง แต่วิชาการนั้นอาจไม่เหมาะสมกับสถานการณ์หรือท้องที่ของเรา บางที่เคยยกตัวอย่างมาเกี่ยวข้องกับที่ดินเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินของประชาชนที่อยู่ทางไกล.....

...ในป่าสงวนฯ ซึ่งทางราชการขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่เราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายป่าสงวนไปบังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวนแล้วเพิ่งไปสงวนทีหลัง โดยขีดเส้นบนกระดาษก็ดูชอบกลอยู่ แต่มีปัญหาเกิดขึ้นที่เมื่อขีดเส้นแล้วประชาชนที่อยู่ในนั้นเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูในทางกฎหมาย เขาก็ฝ่าฝืนเพราะว่าตรามาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ว่าถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย ก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเองเพราะว่าบุคคลที่อยู่ใน

ป่านั้นเขาอยู่มาก่อน เขามีสิทธิในความเป็นมนุษย์ หมายความว่า ทางราชการบุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคล บุกรุกกฎหมายบ้านเมือง..."

ส่งผลให้มีการผ่อนปรนอนุญาตให้ชาวกะเหรี่ยงอาศัยและทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่การแก้ปัญหายั่งยืน เพราะแม้ในปัจจุบันหากเป็นเรื่องที่กระทบต่อวิถีชีวิตหรือที่ดินทำกิน แม้กฎหมายจะประกาศใช้แล้ว ชาวกะเหรี่ยงก็ยังรวมตัวกันเพื่อที่จะปฏิเสธการใช้บังคับกฎหมายดังกล่าวกับพวกตน

๕.๒.๖ อภิปรายผลการศึกษา เพิ่มความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ต้องเปลี่ยนที่ดินทำกินด้วยระบบหมุนเวียนส่งผลให้เป็นปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากการทิ้งที่ดินแต่ละผืนไปเป็นเวลาหลายปี ส่งผลให้สภาพที่ดินที่ถูกทิ้งไว้นั้นกลับคืนสภาพเป็นป่า เมื่อชาวกะเหรี่ยงวนกลับมาทำกินในที่ดินผืนเดิมอีกย่อมกลายเป็นการบุกรุกที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบกับรัฐบาลกำลังมีนโยบายเปลี่ยนจากป่าสงวนแห่งชาติไปเป็นอุทยานแห่งชาติส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่อต้านนโยบายประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ผู้วิจัยจึงทำการสรุปองค์ความรู้ที่สำคัญจากพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ

จากการศึกษาของผู้วิจัยการใช้บังคับกฎหมายกับกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นรู้กฎหมายเสียก่อน การรู้กฎหมายนี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงแค่อ่านรู้เรื่อง แต่ยังต้องทำให้เข้าใจเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายด้วย เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์มีสำนึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมขนาดใหญ่ที่เรียกว่าประเทศไทย มากกว่าการยึดติดว่าตนเป็นเพียงแค่ชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเท่านั้น ในการนี้การใช้บังคับกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐควรเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในกฎหมายมากกว่าการใช้กำลังบังคับเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงควรนำทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม (Due Process) ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยจะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหาถูกส่งผ่านไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างสะดวก เพื่อแสดงถึงขั้นตอนที่ถูกต้องตามกฎหมายมากกว่าความสะดวกของเจ้าหน้าที่

จะเป็นการเพิ่มความรู้ด้านกฎหมายให้กลุ่มชาติพันธุ์ โดยเมื่อรู้แล้วว่ากฎหมายบัญญัติไว้อย่างไร ก็ต้องปลูกจิตสำนึกในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยการมีผลใช้บังคับในเชิงปฏิบัติของกฎหมายในพื้นที่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ชี้ให้เห็นแล้วว่า การบังคับใช้กฎหมายด้วยวิธีการทั่วไป ไม่สามารถทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ยอมรับและปฏิบัติตามได้ ส่งผลให้กฎหมายด้อยประสิทธิภาพเกิดแนวคิดในการปฏิเสธกฎหมาย ซึ่งจะทำให้สังคมเข้าสู่ระบบของความไม่เป็นกฎหมายมากกว่ากฎหมาย ดังนั้น เพื่อที่จะทำให้กฎหมายมีผลบังคับได้อย่างจริงจังในทางปฏิบัติจึงมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ดังนี้

๕.๓.๑ สร้างระบบการทำความเข้าใจกฎหมายให้กับกลุ่มชาติพันธุ์

การไม่รู้กฎหมายย่อมส่งผลให้คนทำผิดกฎหมาย การรับรู้และยอมรับกฎหมายย่อมจะทำให้คนปฏิบัติตามกฎหมายได้ นับเป็นสิ่งสำคัญและเป็นภาระหน้าที่หลักของรัฐในการที่จะทำให้ประชาชนรู้จักกฎหมายได้ ดังนั้น ระบบการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กย่อมทำให้เข้าถึงประชาชนได้มากกว่าขนาดใหญ่ ดังนั้น เทศบาลตำบลสะเมิงใต้ จึงควรจัดหน่วยบริการให้ความรู้ทางกฎหมายต่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้

๕.๓.๒ พัฒนาระบบการบัญญัติกฎหมาย

กฎหมายทุกฉบับล้วนมีความประสงค์ในการรักษาความสงบสุขในสังคมไม่เจ้านใดก็ตาม แต่หากกฎหมายดังกล่าวบัญญัติขึ้นโดยข้อมูลที่ไม่ถูกต้องครบถ้วน ย่อมจะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคมเสียมากกว่าจะรักษาความสงบสุขของสังคม ดังนั้น กฎหมายทุกฉบับที่มีผลต่อวิถีชีวิตหรือความเป็นอยู่ของบุคคล ควรให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนพิจารณาประกาศใช้เป็นกฎหมาย เพื่อรับฟังข้อมูลจากผู้ได้รับผลกระทบนำมาประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขกฎหมายนั้น ก่อนประกาศใช้ต่อไป